

Інноваційні процеси в розвитку дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – 346 с.

Бойко Марина,
студентка 42 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент **Т.С. Гужанова**

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти навчання молодших школярів здійснюється з урахуванням компетентнісного підходу. Це означає, що протягом навчання у початковій школі діти повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх соціальний та інтелектуальний розвиток. Однією з таких компетентностей є соціальна компетентність.

Про значущість проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів свідчить, зокрема те, що у низці державних документів (Закон України «Про загальну середню освіту», Державний стандарт початкової загальної освіти, Концепція «Нова українська школа») підкреслюється важливе значення і необхідність формування соціальної компетентності молодших школярів. Соціальна компетентність як вищий рівень соціальної активності людини розглядається у працях Г. Андрєєва, А. Брушлинського, І. Кона, Ю. Ємельянова, Л. Орбан-Лембрик. Різні аспекти соціальної активності досліджували А. Макаренко, Л. Лепіхова, М. Гончарова-Горянська, С. Козак, Н. Завіниченко та інші. У працях зарубіжних вчених Н. Рототаєвої, Ю. Слесарева, О. Спіріна, О. Шавріної знаходимо дослідження соціальної компетентності через її зв'язок з соціальною відповідальністю, активністю, міжособистісною взаємодією.

Мета статті – теоретично обґрунтувати ефективність учнівського самоврядування для формування соціальної компетентності молодших школярів.

Державний стандарт початкової загальної освіти визначає соціальну компетентність як здатність особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі [3]. Таке визначення соціальної компетентності дає уяву про те, що формування і розвиток соціальної компетентності особистості відбувається в процесі спільної діяльності і спілкування в певних умовах.

Молодший шкільний вік – це період системного залучення дитини до громадського життя. Саме в цей період відбувається ціла низка особистісних утворень, необхідних для формування соціальної компетентності:

- мотивація соціально значимої діяльності, в рамках якої орієнтація на успіх є позитивною основою для формування соціальної компетентності, оскільки вона спрямована на досягнення конструктивних, позитивних результатів, що визначає особистісну активність дитини;
- критичність до себе і до інших людей; дитина стає здатною до адекватної самооцінки, а задоволеність собою і досить висока самооцінка виступають важливими складовими соціальної компетентності;
- складається новий тип відносин з людьми, засвоюються певні соціальні норми, втрачається орієнтація на дорослого і відбувається зближення з групою однолітків, де необхідними виявляються навички конструктивної взаємодії;
- молодший школяр починає розуміти, що від його поведінки залежить вирішення багатьох життєвих ситуацій, зокрема й складних стосовно соціальної взаємодії, а значить, він здобуває готовність до оволодіння навичками конструктивного поведінки в проблемних ситуаціях.

Отже, формування соціальної компетентності дитини базується на таких особистісних утвореннях як мотивація досягнення, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка, здатність до конструктивної поведінки у складних ситуаціях. [2, с. 15].

Формування соціальної компетентності учнів слід розглядати як одне із завдань виховання, що забезпечує засвоєння і відтворення індивідом соціального досвіду, комфортне і гармонійне входження людини до життя суспільства.

Неодмінною умовою формування соціальної компетентності учнів, як свідчать результати педагогічної практики, є врахування педагогами вікових та індивідуальних особливостей учнів, наявність активного виховного середовища, наявність творчого середовища для самореалізації. Формування соціальної компетентності молодшого школяра відбувається сприятливо в умовах атмосфери емоційного підйому, у процесі взаємодії з іншими людьми. Прикладом такого емоційного стану може бути яскрава емоційна подія (фестиваль, екскурсія, збори, шкільні свята та ін.), яка об'єднує зусилля всіх учасників. Адже необхідною умовою ефективної роботи з формування соціальної компетентності є включеність дитини в колектив. Чим ширше і багатше спілкування учнів у колективі, тим більше можливостей для розвитку необхідної компетентності.

Соціальна компетентність – це необхідна складова особистості, яка визначає успіх у становленні особистості як повноцінного члена суспільства. Ефективним засобом її формування у молодших школярів є учнівське самоврядування. Адже воно є однією з форм залучення дитини до громадського життя. Самоврядування дає можливість усвідомити свою роль у вирішенні справ суспільного життя, як основи подальшої позиції в дорослому житті.

Метою роботи учнівського самоврядування є згуртування дітей на корисні, добрі справи, виховування в них кращих рис громадянина України, захист їх прав, інтересів, насичення життя учнів цікавими моментами.

В сучасній філософській та соціологічній літературі самоврядування трактується як свідомо цілеспрямована діяльність, що є обов'язковою для підготовки особистості до саморегуляції своєї роботи й поведінки у суспільстві.

А. Зосимовський стверджував, що у сумісній діяльності дівчат і хлопців у колективі росте їх соціальна компетентність, формуються міжособистісні стосунки, почуття дружби, взаємної вимогливості, згуртованості, організованості й довір'я [1, с. 3].

Також сприяють формуванню соціальної компетентності молодших школярів основні принципи самоврядування:

- об'єднання колективу навколо єдиної суспільно – значущої мети;
- єдність та оптимальне поєднання колективних та особистих інтересів, динамічність і варіативність структури органів самоврядування; добровільність у формуванні його органів;

Залучення молодших школярів до роботи в органах учнівського самоврядування сприяє формуванню соціальної компетенції, здатності брати на себе відповідальність, активно брати участь у спільному прийнятті рішень, цивілізованому розв'язанні конфліктів. Формами учнівського самоврядування учнів початкових класів можуть бути: громадські акції, соціальні проекти, гуртки за інтересами, бесіди, диспути [4, с. 97].

Для ефективного формування соціальної компетентності засобами самоврядування можна створити систему самоврядування. Оскільки дітям молодшого шкільного віку ближча гра, то потрібно створити такі умови, щоб діти граючись брали участь в самоврядуванні, взаємодіяли один з одним, виконували різні ролі. Можна запропонувати таку систему самоврядування: школа – країна знань, директор – президент країни знань, вчитель – прем'єр – міністр клас – містечко в країні знань, діти – жителі країни. Кожен житель матиме певну професію (художник, репортер, шериф, медіатор) і відповідні доручення.

Соціальну компетентність молодшого школяра можна вважати сформованою, якщо він:

- володіє елементарними знаннями про соціальні явища, події, людей, взаємини, способи їх налагодження;
- цінує, визнає значущість для себе всього, що пов'язано із соціальним життям, цікавиться ним;
- називає словами, вербалізує основні назви, пов'язані із соціальним життям;
- передає свої враження, пов'язані із соціальними подіями та взаєминами людей, художніми образами;
- пов'язує соціальну активність людей і власну з виконанням соціально схвалюваних стандартів;
- реалізує свої знання та інтереси у соціально зрілих формах поведінки;
- проявляє у поведінці конструктивну творчість;
- збалансовує особистісні та соціальні інтереси [2, с. 17].

Формування соціальної компетентності молодших школярів повинно здійснюватися як в процесі навчання, так і під час позаурочної та позакласної діяльності, оскільки цей процес передбачає широке використання можливостей навчальних дисциплін і включення дітей в різноманітні види соціально значимої діяльності.

Ефективним інструментом формування соціальної компетентності молодших школярів є участь учнів в учнівському самоврядуванні.

Список використаної літератури

1. Врублевська М.О. Учнівське самоврядування як спосіб організації життя колективу / М.О. Врублевська // Виховна робота в школі. – 2006. - № 10. – С. 2-15.
2. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів / М. Гончарова-Горянська // Рідна школа. - 2004. - № 7-8.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/Osvita/derj-standart-pochatk>
4. Приходько М. І. Учнівське самоврядування в сучасному вимірі : метод. посіб. / М. І. Приходько. – Біла Церква : Буква, 2009. – 248 с.